

Ethiopian Jewry

Bayta Israel – Ethiopian Jewry: Introduction and Radvaz

Dec. 10, 2000

שו"ת רדב"ז חלק ד סימן ריט

שאלה מעשה היה באשה כושית מארץ כוש הנקרא אלחבש שנשבת ושני בניה עמה וקנה אותה ראובן ושאלנו את פיה מה טיבה ואמרה שהיתה נשואה ואלו בניה מבעלה הנקרא שמו פלוני ובני זה שמו פלוני ובאו עליהם אויבים והרגו את כל האנשים שהיו בב"ה ואת הנשים והטף שבו ויבזו ונתברר שהיא מזרע ישראל משבט דן אשר שוכנים בהרי כוש ומאותו הזמן עד עתה היו מחזיקים אותה בחזקת עגונה ובתוך זמן זה בא עליה ראובן אדונה והוליד ממנה בן וגדל והרי הוא רוצה לקחת אשה מקהל ישראל ולבוא בהם ושאלת ממני אם הוא ראוי לבוא בקהל ומה תקנתו.

תשובה תנן בפרק האשה שלום שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם ואמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת וכתב הרמב"ם ז"ל אפילו אמרה קברתיו וטעמא דמלתא משום דאמרה בדדמי. ואיבעיא לן בגמרא החזיקה היא במלחמה מהו מי אמרינן מה לי לשקר אי בעיא אמרה שלום בעולם או דילמא כיון דאתחזקה אמרה בדדמי לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזיקה ולא איפשיטא בעיין וכתב הרמב"ם ז"ל עלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא. ומינה נמי דהולד כשר ואם כן לפי זה היה נראה לומר כיון שהחזיקה היא המלחמה הולד כשר ובטעות החזיקו אותה בחזקת נשואה. אבל אחר העיון אין הדבר כן חדא דבעיקר הדין איכא פלוגתא שהרי הרא"ש ז"ל כתב וז"ל ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא משמע ואם נשאת תצא והולד ספק. וכן כתב ר"י בנו וז"ל ואפילו לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה והיא אומרת מת במלחמה אינה נאמנת והרמב"ם ז"ל כתב בזה ואם נשאת לא תצא וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן ע"כ. וכן אני אומר שהיא סברת הרי"א ז"ל מדלא כתבה להאי בעיא וכתב אידך בעיא דעד א' במלחמה משום דאע"ג דלא איפשיטא הכא איפשיטא במקום אחר כמו שכתוב בהלכות. אבל בעיין [דהחזיקה] היא מלחמה השמיטה וכתבה למתניתין כצורתה שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם וכו' אינה נאמנת משמע בכל גוונא אינה נאמנת:

שוב מצאתי שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה דהאי בעיא לא איפשיטא ואזלינן בה לחומרא וכן פסק הרי"א ז"ל. וא"ת הא אמרינן גבי כנסה בגט קרחה אליבא דרבנן דקי"ל כוותיהו ותצא והולד כשר הכא נמי נימא תצא והולד כשר. י"ל דגט קרחה הוא פסולא דרבנן אבל הכא כיון דאמרה בדדמי ולא דייקא ומנסבא הויה בחזקת אשת איש והולד ספק ממזר. ותו דאפילו לדעת הרמב"ם ז"ל אשה זו בחזקת עגונה היתה כמה שנים וקמו רבנן עלה דמלתא הילכך מוקמינן לה אחזקתה. וגדולה מזו אני אומר דאפילו לפי דבריה הרי היא בחזקת אשת איש שהרי **הדבר מפורסם דלעולם יש מלחמה בין מלכי כוש שיש בה שלש מלכויות קצתו**

ישמעאליים וקצתו ארמיים המחזיקים בדתם וקצתו ישראלים משבט דן וכפי הנראה הם מכת צדוק ובייתוס הנקראים קראין שהרי אינם יודעים תורה שבעל פה ואין מדליקין נרות בלילי שבת ולא יושבות המלחמה ביניהם ובכל יום שבים אלו מאלו.

הילכך אין כאן מגו טוב שהיתה יכולה לומר שלום בעולם שהרי הדבר ידוע אצלנו שאין שם שלום. ועוד שאפ"ל שלא היה ידוע אצלנו שיש מלחמה כיון שאין ידוע אצלנו שיש שלום ליכא מגו טוב דהא דלא אמרה הכי שהיא מפחדת שמא יכחישוה. ודקדקתי מלשון רש"י ז"ל שכתב וכי קא מבעיא ליה לרבא כגון דיש שלום בעולם ואמרה איהי מת במלחמה עד כאן ומדלא קאמר וקמבעיא ליה לרבא כגון דלא ידעינן שיש מלחמה בעולם דהוי רבותא טפי משמע דדוקא קאמר דיש שלום בעולם דהשתא איכא מגו טוב וכדכתיבנא. ועוד דלא אמרינן הכי אלא באשה דעלמא שבאה ואמרה מת בעלי במלחמה אבל זו שאמרה כל האנשים מתו ודאי אמרה בדדמי כיון שנהרגו כולם גם בעלה נהרג וכיון שלא אמרה בהדיא שנהרג בעלה אינה נאמנת. עוד איכא טעמא רבא שהרי כיון שהיא שבויה לפנינו אין לך חזקת מלחמה גדולה מזו שהרי לא שבו אותם אלא מתוך מלחמה ואם כן לא החזיקה היא המלחמה אלא אנחנו ידענו אותה במה שראינו אותה ביד השבאי וליכא הכא מגו כלל. דאנן לא קא מיבעיא לן החזיקה היא במלחמה מהו אלא באשה דעלמא דומיא דמתני' דקאי עלה האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה וכו'. אבל לא איירי במי שמביא אותה השבאי וזה טעם נכון למשכילים. עוד יש טעם כללי לכלל הקראין שהרי ישראל הם וקדושיהן קדושינן ואין גיטן

כתנתן חז"ל וכולם פסולי עדות הם מדאורייתא ומפני שיש בחקירה זו סכנה גדולה שהרי כמה משפחות מהם באו לכלל הקהל לא ראיתי להאריך בזה ומוטב שיהיו שוגגין וכו'. ומ"מ מודה אני שאם היו מסכימים כולם לבא לדת חברות ולקבל עליהם קבלת רז"ל להיות כמונו הייתי מתירם לבא בקהל עם הסכמת החכמים נר"ו. והטעם כי כל קדושיהם הם בעדים מהם שהם פסולי עדות וכמו שכונסה כך פוטרה ואין לחוש אלא לדור הראשון שהיו קדושינן בעדים כשרים ושמא נתגרשה אחת מאותו הדור אחר שפקרו בעדים פסולים והלכה ונשאת באותו גט שנמצאו הבנים ממזרים. ולא הייתי חושש לחששא זו כדי להסיר שם האומה הזאת מפני שהיא חששא רחוקה כי שמא אותם אשר נמשכו אחר צדוק וביתוס לא היו נשואים נשים ואת"ל שהיו נשואים שמא לא גרש א' מהם את אשתו. ואת"ל גרש א' מהם את אשתו. שמא בעדים כשרים גירש וכתקון רז"ל שעדיין באותו הדור לא פקרו לגמרי כאשר הוא בזמן הזה אחר שהיו להם מפרשים כענן וחבריו שהטעו אותם. ואם תרצה לומר בפסולי עדות גרש שמא אותה המגורשת לא נשאת לאחר. ואם ת"ל נשאת לאחר שמא לא ילדה ממנו. ואת"ל ילדה שמא סריס או אילונית ילדה. ואת"ל ראוי להוליד ילדה שמא מתו בעודם קטנים ולא הגיעו לכלל בנים. ואת"ל הגיעו לכלל בנים כל א' מהנמצאים עתה יכול לומר איני מהם וכל אחד מותר לבא בקהל לבדו:

כללא דמלתא דכיון דאין האיסור מבורר אם היו מסכימים כולם לשוב אלינו ולקבל דברי חברות הוה ממטינא שיבא מכשורא בכלל חברי ההתירה לבא בקהל. וזה לשון כפתור ופרח ומסתברא שיש לחוש אם א' מהם קדש בת ישראל וכדאמרינן בכותי שקדש הוה עובדא ואצרכוה גטא וכן כל כיוצא בזה. **אם כן נמצא קולו חומרו והצדוקים אינם נמצאים היום בזמננו מוסיפין גריעות אלא שרבים מהם מתייהדים תמיד. וכמעשה שאירע סוף מחזור רס"ז מקהל גדול מהם שנתייהדו ביום אחד במצרים ע"י הנגיד רבינו אברהם נר"ו. והמחמיר תבא עליו ברכה עד כאן לשונו. וזה הנגיד רבינו אברהם נראה לי שהוא בנו של הרמב"ם ז"ל ולא חשש וקבלם. דוד נ' אבי זמרא:**

שו"ת רדב"ז חלק ז סימן ה

שאלת ממני אודיעך דעתי **במי שקנה עבד חפשי/חבשי/ מאותם היהודים הדרים בארץ כוש איך יתנהג עמו אם יוצא בשש או לא וכל הדינים הנוהגים בעבדים אם נוהגים בו או לא:**

תשובה לא מצינו עבד עברי אלא מכרוהו ב"ד בגנבתו או מוכר עצמו ואין אדם רשאי למכור את עצמו אלא א"כ העני ביותר ואפי' ליתן לבע"ח אינו יכול למכור עצמו אלא א"כ צריך לאכלן בלבד הילכך זה שקנה העבד החפשי כיון שנתברר לו שהוא יהודי אין זה אלא פדיון שבויים לא קנין עבדים והמצוה היתה מוטלת על כל ישראל לפדותו כדי שלא יטמע בין העכו"ם וכ"ש הוא השתא ומה מי שמוכר עצמו לעכו"ם אמר קרא או דודו או בן דודו יגאלנו וב"ד כופין את הקרובים לפדותו לא פדאותו קרובים מצוה על כל ישראל לפדותו וכיון שקדם זה וקנה אותו זכה הוא במצוה רבה אבל אין לו דין עבד כלל אלא יוצא כל זמן שירצה והרי הוא כשכירו ולקוטו הני מילי בזמן שקנה אותו סתם אבל אם משכן עצמו על המעות שלוה ממנו לפרוע לשבאי מסתברא לי שמותר להשתמש בו יותר מהמעות שהלוהו ולא הוי רבית וכגון דכתב ליה במשלם שניא אילין תיפוק בלא כסף דהיינו משכנתא בנכייא דמותר ודמיא להא דאמרינן מלך שגזר שכל מי שלא יפרע המס הקצוב עליו ישתעבד לזה שנתן המס ע"י הרי זה מותר להשתמש בו יותר מדאי אבל לא כעבד וכן כתבה הרמב"ם ז"ל פ"ק דהלכות עבדים ואע"ג דהוי טעמא משום דינא דמלכותא מ"מ לא עדיף דינא דמלכותא מתנאי גמור שהוא מתנה על עצמו דהוי כשכירות שנתן לו השכירות מוקדמת דמותר ע"י נכייא ומ"מ אין יכול לנהוג בו מנהג עבדים. ואם הלוהו המעות סתם כדי לפדות עצמו אין יכול להשתמש בו אלא כדי מעותיו ואם רצה העבד לשכור עצמו לאחרים כדי לפרוע חובו הרשות בידו וכופין אותו לשכור את עצמו לזה או לאחרים כדי שיפרע חובו ואם לא היו שם ישראלים לפדותו וזה לא רצה לפדותו ולא להלוותו מותר לו להטעותו וימכור עצמו לו כדי שלא יטמע בין העכו"ם ואח"כ מפקיעין אותו ממנו ומסתברא לי דאפי' שטר מלוה אינו כותב לו עליו שהרי מוטל עליו היה לפדותו כיון שלא היו שם ישראלים אחרים וכיון דרמיא עליה לא מצי פטר נפשיה מינה. והמוכר עצמו בזה"ז אעפ"י שאין היובל נוהג וקי"ל דאין דין עבד עברי ולא אמה העבריה אלא בזמן שהיובל נוהג בין מכרוהו ב"ד בין מוכר עצמו מ"מ אם העני ביותר יכול למכור עצמו כפי השנים שהתנה והא דאמרינן אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג היינו שאינו נוהג בדיני עבד עברי המפורשים בתורה לצאת בשנים ויובל ובמיתת האדון ולהיות מותר בשפחה כנענית אבל יכול הוא למכור עצמו אפי' לעכו"ם והוא קנוי לו קנין הגוף ולכי נפיק בעי גיטא דחירותא כדאיתא בפ' החולץ ובמס' גיטין ובפ' איזהו נשך ואע"ג דאיכא ספק אחרינא שהרי כל אלו החאבישישי הדרים בארץ כוש הם הם מתנהגים כדת הקראין שהם צדוק וביתוס ואין אנו מצווים לא לפדותם ולא להחיותם מ"מ מסתברא לי דהני מילי אלו שהם דרים בתוך הרבנים ורואים דברי חכמים ומלעיבים ומלעיגים עליהם על אלו ועל כיוצא בהם אמרו מורדין ולא מעלין והם המשפחה הארורה אשר כתב הרמב"ם ז"ל אבל אלו הבאים מארץ כוש הם משבט דן בלי ספק ומפני שלא היו ביניהם חכמים בעלי קבלה תפסו להם פשטי הכתובים אבל אם היו מלמדים אותם לא היו פוקרים בדברי רבותינו ז"ל והוי כתינוק שנשבה לבין העכו"ם תדע שהרי צדוק וביתוס בבית שני היו ושבט דן גלה קודם ואפי' אם תמצא לומר שהדבר ספק מצוה לפדותם אבל לענין יוחסין אני חושש שמא קידושיהן קדושין וגיטם אינו כתיקון חז"ל שהרי אינם יודעים כלל בטיב גיטין וקידושין. הנלע"ד דוד נ' זמרא: